

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу Жиліна Михайла Володимировича «**Трансформація емоційного інтелекту як життєвого ресурсу особистості в умовах кризи ідентичності**», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 053 Психологія у галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки

Актуальність теми. У сучасному суспільстві процес адаптації особистості до соціальних трансформацій вимагає відповідних змін, які досить часто провокують прояв кризи ідентичності у формуванні власної «Я-концепції». Запорукою успіху у створенні власної «Я-концепції» є вміння контролювати власні емоції, керувати ними та вступати в активну взаємодію з оточенням завдяки високому рівню емоційного інтелекту, розвиток якого є важливим елементом формування життєстійкості в умовах життєвих випробувань, що сприяє розвитку міцного підґрунтя для системи ідентичності особистості, здатної долати кризи та труднощі.

Вивчення взаємозв'язку емоційного інтелекту та ідентичності, передбачає необхідність поглиблення розуміння механізмів як особистісного розвитку, так і функціонування, у взаємозв'язку з динамікою міжособистісних відносин. Саме тому це обумовило мету дослідження – надати теоретичні та емпіричні докази щодо процесів трансформації емоційного інтелекту як ключового активу у випадках кризи ідентичності.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Обґрунтованість наукових положень та висновків, викладених у дисертації Жиліна М.В., підтверджується тим, що теоретико-методологічні позиції дослідження подано аргументовано і коректно. Чітко визначено об'єкт, предмет, мету дослідження та науково-практичні завдання, які потрібно виконати для її досягнення. Методи дослідження, обрані автором, адекватні поставленим завданням та надають можливість їх системного вирішення. Надійність і вірогідність результатів

дослідження цілком забезпечена методологічною обґрунтованістю вихідних положень, критичним аналізом стану досліджуваної проблеми, використанням дисертантом широкої джерельної бази та комплексу взаємопов'язаних методів наукового пізнання, репрезентативністю вибірки, поєднанням кількісних та якісних методів аналізу даних дослідження.

Теоретичне значення дисертаційного дослідження полягає у поглибленні уявлень про ключові компоненти структури емоційного інтелекту, особливості його розвитку та трансформації, функціонування компонентів ідентичності та чинники, що провокують прояв ідентифікаційних криз різного рівня складності. Виявлено та проаналізовано взаємозв'язок між проявом кризи ідентичності та рівнем розвитку емоційного інтелекту особистості. Розкрито теоретико-методологічні засади програми психологічного втручання та супроводу особистості під час кризи ідентичності з урахуванням впливу емоційного інтелекту.

Практичне значення роботи полягає в тому, що отримані дані щодо індивідуально-психологічних показників структури емоційного інтелекту особистості з «дифузною», «досягнутою», «прийнятою» та «мораторійною» ідентичностями, а також характер та вектор впливу кризової ідентичності на функціонування емоційного інтелекту особистості можуть бути використані для розробки цілеспрямованих стратегій та практик, спрямованих на підтримку особистісного розвитку, реалізації превентивних заходів, спрямованих на зниження впливу чинників, що сприяють виникненню кризи.

Достовірність результатів досліджень. Усі наукові результати проведеного дослідження є обґрунтованими, що підтверджується різностороннім теоретико-методологічним обґрунтуванням вихідних положень, комплексними прийомами організації та проведення наукового дослідження; адекватністю підібраних та використаних надійних та валідних методів дослідження.

Вагомою є наукова новизна отриманих у дослідженні результатів, яка полягає у тому, що концептуалізовано та емпірично досліджено феномен

трансформації емоційного інтелекту в умовах кризи ідентичності; визначено та проаналізовано сутність і виміри понять «емоційного інтелекту» та «ідентичності»; уточнено базові компоненти досліджуваних феноменів, методи їх розвитку; з'ясовано індивідуально-психологічні індикатори структури емоційного інтелекту особистості, залежно від стану ідентичності («дифузна», «досягнута», «прийнята» та «мораторій»); виявлено закономірні фактори, які провокують виникнення кризи ідентичності (вік, стать, сімейний стан, рівень прибутку, наявність дітей) та впливають на глибину даного прояву; проаналізовано взаємозв'язок між емоційним інтелектом та проявом кризи ідентичності, доведено його наявність на основі проведеного емпіричного дослідження; за результатами дослідження з'ясовано, що чим вищим у людини є рівень ЕІ, тим швидше вона долає прояви кризи ідентичності; уперше визначено структурні складові емоційного інтелекту, які постають додатковим життєвим ресурсом особистості для подолання кризи ідентичності; розроблено психологічну програму активізації потенціалу емоційного інтелекту в період кризи ідентичності.

Оцінка змісту дисертації, її завершення в цілому. Дисертаційна робота належно структурована і складається з анотацій, вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків та змістовних додатків. Дослідження побудоване на достатній джерельній базі, що складає 202 найменування (з них – 58 джерел іноземними мовами). Науковий зміст, термінологія та стиль викладення результатів дослідження відповідає встановленим державним стандартам та вимогам.

Важливим, на наш погляд, є те, що представлене дисертаційне дослідження пов'язане з науковими розробками кафедри практичної та клінічної психології Одеського національного університету імені І.І. Мечникова «Соціально-психологічна адаптація та психологічний супровід осіб, зайнятих особливими видами діяльності» (номер державної реєстрації 0118U001788).

Загалом дисертаційна робота відзначається чіткістю і логічністю на всіх етапах її виконання – як на етапі обґрунтування наукового апарату дослідження, так і при викладенні розділів дисертації та її висновків.

Науково-практичним здобутком дисертаційного дослідження Жиліна М.В. є поглиблення уявлень щодо ключових компонентів структури емоційного інтелекту, особливостей його розвитку та трансформації, функціонування складових ідентичності й факторів, які провають прояв кризи ідентичності різного рівня складності. Дисертантом виявлено та проаналізовано взаємозв'язок між проявом кризи ідентичності та рівнем розвитку емоційного інтелекту індивіда; розкрито теоретико-методологічні засади програми психологічної інтервенції та підтримки індивіда в період кризи ідентичності з урахуванням впливу емоційного інтелекту.

Отримані дані щодо індивідуально-психологічних індикаторів структури емоційного інтелекту особистості з дифузною, досягнутою, прийнятою та мораторій-ідентичностями, а також характер і вектор впливу кризової ідентичності на функціонування емоційного інтелекту особистості можуть бути використані для розроблення цілеспрямованих стратегій та практик, орієнтованих на підтримку особистісного розвитку, також на здійснення профілактичних заходів, орієнтованих на зменшення впливу чинників, що сприяють кризі ідентичності.

Запропонована автором програма психокорекційного супроводу індивіду, який прагне до подолання кризи ідентичності через підвищення емоційного інтелекту може використовуватись практичним психологами соціальнопсихологічних центрів, центрів психологічної допомоги та психологічних служб, а також у процесі підвищення кваліфікації фахівців, які працюють у різних галузях психології.

Повнота викладення результатів досліджень в опублікованих працях. Основні положення й висновки дисертаційної роботи висвітлено у 27 публікаціях автора, з яких 5 статей у наукових фахових виданнях із психології, включених до переліку, затверджених МОН України, 10 статей у міжнародних

періодичних виданнях, що входять до наукометричних баз «Scopus» та «Web of Science», 12 публікації апробаційного характеру.

Дослідження базується на якісному аналізі достатньої кількості наукових літературних джерел, обробці емпіричних даних відповідними методами математичної статистики. Логічним завершенням дисертаційного дослідження є обґрунтовані висновки, що відповідають поставленим завданням та становлять певний внесок у розбудову психологічної науки.

Дисертаційна робота Жиліна Михайла Володимировича є результатом самостійних досліджень здобувача і не містить ознак порушення норм академічної доброчесності.

Робота виконана на достатньому високому науково-теоретичному рівні, проте, з метою удосконалення подальших досліджень, варто висловити певні зауваження і побажання, оскільки деякі її положення, на наш погляд, є дискусійними:

1. Дисертаційне дослідження містить велику кількість філософських підходів, поглядів у вивченні особливостей процесу трансформації емоційного інтелекту в період кризи ідентичності особистості. У зв'язку з цим робота б виграла, якщо б містила в теоретичній частині основні теоретико-філософські підходи у вивченні предмета дослідження.

2. В роботі автор недостатньо розкриває перспективи подальших досліджень, згадує лише визначення впливу емоційного інтелекту на різні життєві аспекти індивіда, зокрема на його емоційний стан та здатність долати стресові ситуації, але було б цікаво розглянути інші аспекти, у тому числі соціального життя сучасної людини

3. При дослідженні факторів, які провокують прояв кризового та передкризового стану, не всі досліджувані критерії є доречними, зокрема місце проживання, або зміна місця роботи за останні 2-3 роки, адже в основному переліку респондентів були студенти.

4. Доцільним, на наш погляд, є дослідження прояву кризового та передкризового стану та провокуючих чинників у окремих соціальних групах,

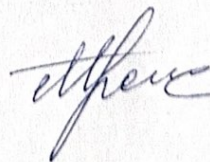
на основі чого і визначаються чинники, які, імовірно, провокують прояв кризи, наприклад, у студентів – рівень успішності, соціальної активності і т.п.

Зазначені зауваження і рекомендації мають дискусійний характер і суттєво не позначаються на загальній позитивній оцінці проведеного дослідження. Зроблені у роботі висновки становлять вагомий науковий новизну і теоретичну цінність. Слід наголосити на самостійності дослідження, авторському формулюванні теоретичних засад роботи, оригінальності та винахідливості у розробці поставлених завдань.

Висновок про відповідність дисертації вимогам. Дисертаційна робота Жиліна Михайла Володимировича «Трансформація емоційного інтелекту як життєвого ресурсу особистості в умовах кризи ідентичності» є самостійною, завершеною науково-дослідною роботою, яка за актуальністю, науковою новизною, практичним значенням, обсягом проведених наукових студій відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, а її автор Жилін Михайло Володимирович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 Психологія у галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки.

Офіційний опонент:

доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри психології
Запорізького національного університету

 Маріанна ТКАЛИЧ

